

POLGÁRI JOG

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

A származás törvényességének megtámadása.

Az alábbiakban vázlatosan kívánok reámutatni azokra a nehézségekre, melyekkel a statusperек egyik ágazatánál és pedig a származás törvényességének megtámadására irányuló pereknél meg kell küzdeni. Ezeknél a jogvitáknál ugyanis a szigorúbb jogi szempontok mellett feltétlenül tekintettel kell lenni olyan családvédelmi és erkölcsi szempontokra is, melyek abban csúcsosodnak ki, hogy ne büntessük azt az individuumot, t. i. a törvénytelenítendő gyermeket, azért a botlásért, melyet a természetes anya elkövetett. Viszont azonban tekintetbe veendő az is, hogy a társadalmi és családjogi viszonyok jelenlegi állása mellett joggal védelemben veendő a férjnek az a morális érdeke, mely vétót emel az ellen, hogy a bűnben fogantatott gyermek élvezhesse mindazokat az erkölcsi és esetleg anyagi javakat, melyekre az uralkodó társadalmi és családjogi rendszerünk mellett csak és kizárólag a törvényes gyermeknek van jogcíme.

Számolni kell azzal a körülménnyel, hogy a túlságos mértékben való megnehezítése a származás törvényessége megtámadhatásának bizonyos tekintetben romboló hatást szülhet abból a szempontból, hogy a csekélyebb erkölcsi fajsúlyú, törvényes házasságban élő nő könnyebben szánja rá magát azokra a lépésekre, melyeknek szenvedő alánya azután az ártatlan gyermek. E rövidre szabott cikk keretén belül főleg a magánjogi javaslat 181. §-ával és a kapcsolatos jelenlegi bírói gyakorlattal kívánok foglalkozni.

A magánjogi törvényjavaslatnak 181. §-a szerint a származás törvényessége megtámadható, *ha a férj a fogantatás idejében az anyával nemileg nem érintkezett, vagy a körülmények szerint egyébként nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek a férjtől származik, vagy ha a gyermek a házasság megszűnte, vagy érvénytelennek nyilvánítása után fogantatott.*

Megjegyzendő, hogy a magánjogi javaslat 247. §-a hasonló elgondoláson alapul, midőn kimondja, hogy: „a házasságon kívüli gyermek atyjának a jelen fejezet szabályai szempontjából azt kell tekinteni, aki az anyával a gyer-

mek fogantatásának idejében (182. §. 1. bek.) nemileg érintkezett, kivéve, ha a körülmények szerint nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek ettől a férfitől származik.“

Visszatérve a magánjogi javaslat 181. §-ára, azt találjuk, hogy az a származás törvényességének megtámadhatósága szempontjából két tényezővel számol és pedig a *közösülés tényével, illetve annak meg nem történtével, továbbá a nemzés lehetőségével, illetve lehetetlenségével.*

Összehasonlítva a magyar javaslat fenti rendelkezését az O. P. T. K. 158. és a német B. G. B. 1591. §-aival, úgy megállapítható, hogy e két utóbbi törvényhely, szemben a magyar javaslattal a kritikus időn belül való *nemi érintkezés* meg nem történtét nem emeli ki külön, hanem a súlypontot arra helyezi, hogy a férjnek a nemzés lehetetlenségét kell bizonyítani (O. P. T. K. 158. §.); illetve: „wenn es dem Umständen nach offenbar unmöglich ist, dass die Frau das Kind von dem Manne empfangen hat“ (B. G. B. 1595. §.).

Általános jogelvként van elfogadva, hogy a vélelem amellettt szól, hogy a feleségnek a házasság fennállása alatt, vagy megszűnése után 302 nap eltelté előtt született gyermeke törvényes gyermek, (magánjogi javaslat 178. §.) ezzel szemben tehát a bizonyítás terhe, ennek ellenkezőjétt illetőleg, a férjett terheli.

Ha már most a férjett nem sikerült annak bizonyítása, hogy a kritikus időn belül nejjével nem közösült, ez a körülmény nem zárja ki annak lehetőségét, hogy bizonyíthassa azt, hogy nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek tőle származik.

Felmerült most már a kérdés, hogy a nemzés lehetetlensége tekintetében ügydöntő súllyal minő bizonyítékok jöhetnek tekintetbe. Látni fogjuk ugyanis, hogy hasonló jellegű statuspereknl a bizonyítási teher kérdése az, amely predomináló jelleggel bír. Amennyiben a férjett sikerült bizonyítania, hogy a kritikus időn belül nem közösült nejjével, úgy ebből a körülményből a dolog természetéből kifolyólag következik, hogy a vitás gyermeket nem is nemzette, mert hiszen az esetleges mesterséges megtermékenyítéstől eltekintve, a nemzés lehetősége feltételezi a megelőző nemi érintkezést.

Felmerült most már az a kérdés, hogy a nemzés lehetetlensége tekintetében való bizonyítási lehetősége köre megvan-e szűkítve oly mértékben, hogy az bizonyítottnak csak akkor vehető, ha a férj a közösülés kizártát igazolta, avagy e tekintetben élhet egyéb bizonyítékokkal is, melyek ezután természetesen szabad mérlegelés tárgyát fogják képezni.

Helyes az az álláspont (Klang: Kommentar), mely sze-

rint a súlypont a *nemzés lehetetlenségén* van, mely pedig bizonyítható az esetben is, ha viszont a közösülés lehetetlensége nem is nyer bizonyítást, avagy esetleg a nőnek a közösülés tényét sikerült bizonyítania.

Figyelemre méltó, hogy a magánjogi javaslat régi bizottsági szövegének indokolása azt emeli ki, hogy az a körülmény egymagában, hogy a közösülés lehetséges volt, megállapítja a gyermek férjtől való fogantatásának megdönthetetlen vélelmét. Viszont egyedül a közösülés meg nem történtének beigazolása kizárja a férj atyaságának lehetőségét.

A továbbiakban pedig azt mondja, hogy a törvény azt a valószínűségét, hogy a gyermek az anyának férjével való közösüléséből fogantatott, ténynek veszi, melynek valódiságát csak annak bizonyításával tartja megdönthetőnek, hogy a fogantatás idejében a férj nem közösült az anyával. Sőt tovább menve, nem engedi megdönteni ezt a valószínűséget még azzal sem, hogy a férj impotens volt.

Álláspontom szerint szemben a fentiekkel, helyes a dolog természetéből folyó az, hogy a gyermeknek a férjtől való származása tekintetében a bizonyítás szempontjából ne legyen megkötöttség az irányban, hogy ez a körülmény csak az esetben vétetik igazoltnak, ha és amennyiben sikerült a férjnek bizonyítania, hogy a kiritkus időn belül nejevel nem közösült. Ha már most ezzel kapcsolatban vizsgáljuk a régibb és újabb bírói gyakorlatot az alábbi megállapításokat tehetjük.

Egyik régibb kúriai határozat (6380—1893. idézve Staudt Magyar Magánjogából) azt mondja, hogy a házasság tartama alatt született gyermek törvényes származásának vélelmét csak annak bizonyítása ronthatja le, hogy a gyermek fogamzása idejében a házasfelek nem érintkezettek.

A P. III. 2004/1926. (J. H. 1927. évf. 1629. eset) számú határozat szerint jogszabály, hogy a házasság jogi fennállása alatt született gyermek születésének törvényességét a férj csak akkor támadhatja meg sikerrel, ha bizonyítja, hogy a gyermek fogamzásának idején a házasfelek nemi érintkezése ki volt zárva.

A P. III. 1697/1929. sz. határozat (J. H. 1929. évf. 1924. eset) aláhúzza, hogy a vélelemmel szemben a férjnek kell bizonyítania, hogy a gyermek anyjával annak fogamzása idejében való nemi érintkezése ki volt zárva.

A P. III. 1587/1929. sz. határozat (J. H. 1931. évf. 224. eset) szerint a gyermeket törvényes származásának kell tartani, kivéve, ha oly tények nyernek bizonyítást, amelyek-

ből arra lehet következtetni, hogy ki van zárva, hogy a férj feleségével a fogamzás ideje alatt közösülhetett.

A most érintett határozatoknál figyelmet érdemel, hogy azok kizárólag a közösülés lehetőségére, vagy lehetetlenségére helyezik a súlypontot és a nemzés lehetőségére, illetve lehetetlenségére nem térnek ki. Viszont azonban vannak határozatok, amelyek kitérnek a nemzés lehetőségére is.

P. III. 8307/1928. sz. határozat (J. H. 1929. évf. 1427. eset) kimondja, hogy a házasság jogi fennállása alatt született gyermek származásának törvényessége csak azon az alapon támadható meg, hogy ha a férj a fogantatás idejében az anyával nem érintkezett, ami az érintkezés tényét kizáró körülmények bizonyítása által eszközözlendő, vagy annak kimutatásával, hogy a körülmények szerint egyébként nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek a férjtől származik.

Egyébként az új magánjogi javaslat indokolása kiemeli, hogy: „azt a vélelmet, mely szerint a házasság fennállása alatt született, vagy fogantatott gyermeket a férjtől származónak kell tekinteni, meg lehet dönteni oly körülmények bizonyításával, melyekből a férjtől származás lehetetlensége minden kétség kizárásával kitűnik.

Mint tudjuk, a legújabb magyar magánjogi javaslat még expliciten sem utal arra, hogy melyek azok a körülmények, amelyekből levonható az a következtetés, hogy a közösülés dacára nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek a férjtől származott legyen. Ez talán helyes annyiból, hogy épen egy ilyen szubtilis kérdésnél, mélynek számos orvosi és egyéb szakkérdésbe vágó vonatkozásai is vannak, a bírói mérlegelés lehetőségét és a gyakorlatnak esetleg további irányokban való kimunkálását nem kívánja korlátozni. Viszont azonban a fenti rendelkezéseknek megvan az a hátrányuk is, hogy bizonyos vonatkozásokban tért engednek a jogbizonytalanságnak.

Általában három főcsoportba foglalhatók össze azok a körülmények, melyek a megtörtént közösülés esetére is kizárják a nemzés lehetőségét:

1. ha az atya a fogamzási idő alatt nemzéseképtelen volt. Megjegyzendő, hogy Fodor Márkus is (Magyar Magánjog I. kötet 282. old.) azt tanítja, hogy a vélelemmel szemben bizonyítható, hogy inpotentia miatt a férj nem lehet a gyermek atyja.

Érdekes, hogy a házasságon kívül született gyermek eltartására vonatkozó bírói gyakorlat (I. G. 583/1904. D. T. IV. folyam, V. kötet 253.) ezt a körülményt nem tartja a tartás kötelezettsége alól való mentesítő oknak.

Természetesen az inpotentia orvosszakértőileg állapítandó meg.

2. Ha a gyermek olyan biológiai sajátosságokkal bír, amelyek kizárják, hogy a férjtől származottnak, illetve nemzettnek legyen minősíthető.

E tekintetben azonban a bírói gyakorlat ez idő szerint elutasító álláspontra helyezkedik, kimondván, hogy az orvosi tudomány mai állása mellett a kítől való származás tényére vonatkozólag pozitív eredményt nem lehet várni. (Kúria P. III. 4142/1928.).

Erre való tekintettel a vérvizsgálatra vonatkozó bizonyítási indítványok is elutasítatnak.

3. Ha az anya már a férjjel való közösülés előtt is teherben volt.

Ez az utóbbi körülmény tulajdonképen az egyedüli, mely a nemi érintkezés ténye dacára minden kétséget kizárólag alkalmas annak megállapítására, hogy a gyermeket nem a férj nemzette.

Egyébként e tekintetben a bírói gyakorlat is leszögezte a Polgári Hátározatok Tárában 239. szám alatt közölt döntésében, hogy a származás törvényességét sikeresen meg lehet támadni, ha a férj a gyermek születése napjától visszafelé számított 182 naptól 300 napig terjedő fogantatási idő alatt közösült ugyan feleségével, de ebben az időben mástól már teherben volt, mert természeti lehetetlenség, hogy terhes állapotban végrehajtott közösülés következtében újabb nemzés álljon elő és a nő újból teherbe jusson.

Mint már fentebb érintettem volt, kapcsolatban a bírói gyakorlattal, az elsődleges főkérdés hasonló jellegű pereknél az, hogy a férj szempontjából sikerüljön annak bizonyítása, hogy a kritikus időn belül a nemi érintkezés lehetősége ki volt zárva.

Már a dolog természetéből következik, hogy a nemleges körülményeknek a bizonyítása számos nehézségbe ütközik és eredményre csak az esetben vezet, ha előzőleg olyan pozitívumok nyernek bizonyítást, melyekből viszont a nemleges körülményre vonható következtetés.

A hasonló jellegű pereknél tudvalevőleg a férj és feleség közötti térbeli távolság kihangsúlyozása az, melyből a felperes a nemi érintkezés kizártságára kíván következtetést vonni.

Tekintetbe véve azonban a technika fejlődését, mely lassanként odavezet, hogy távolságok alig vannak, rendkívül megnehezítik a férj helyzetét, különösen azokban az esetekben, midőn a felek gazdasági viszonyai és esetleges szolgálati viszonyai is kizárják, hogy a különélés dacára

egymástól távol eső helyeken éljenek. Végeredménykép tapasztalatom szerint vajmi ritka eset az, hogy a térbeli távolság figyelembe vételével a felperes eredményt érjen el. Nyilván hasonló jellegű megfontolások vezették azután a bírói gyakorlatot oda, hogy a nemi érintkezés kizártságának bizonyítása szempontjából a *fizikai* lehetetlenségen kívül döntő szempontból tekintetbe veszi a *pszichikai* lehetetlenséget is. E tekintetben utalok a m. kir. *Kúriának P. III. 5743/1937.* számú határozatára, mely klasszikus tömörséggel leszögezi, hogy: „a bírói gyakorlat szerint a nemi érintkezés kizártsága alatt a fizikai lehetetlenséget kell ugyan elsősorban érteni, a m. kir. Kúria gyakorlata azonban a nemi érintkezés kizártságának megállapítását olyan esetre is kiterjesztette, amikor a nemi érintkezést *lelki okok* tették lehetetlenné, vagyis amikor olyan tények nyertek bizonyítást, amelyek mellett úgy erkölcsi, mint érzelmi alapon kizártnak kell tekintenie a nemi érintkezés lehetőségét.“

Rendkívül nagy hordereje van a fent érintett jogelynek, mert megadja a lehetőségét annak, hogy a térbeli differenciálódás eredménytelensége esetében a házastársak lelki életének további beható vizsgálódásából vonhat le a bíró következtetéseket az ügydöntő kérdésre vonatkozólag. Meg kívánom jegyezni, hogy szerény véleményem szerint az ú. n. pszichikai lehetetlenség ügydöntő hatálya érvényesül akkor is, ha az adott esetben csak a feleségre vonatkozólag állapítható meg.

Viszont azonban más oldalról, az officialitas elvénél fogva a bíróság részéről minden momentumot meg kell ragadni, mely a pszichikai lehetetlenség szempontjából döntő lehet.

Elengedhetetlen ezzel kapcsolatban a házaspár lelki struktúrájának alapos és beható vizsgálata, azonkívül a peres felek társadalmi helyzetének és az erkölcsi elvekkel szemben tanúsított magatartásuknak a figyelembe vétele. Nem kétséges ugyanis, hogy ugyanazon lelki okok hatása függ a házaspár műveltségi fokától, mert például ugyanazok az okok, melyek primitívebb individuumoknál nem igen szolgálnak a nemi érintkezés akadályául, más társadalmi rétegeződésű egyéneknél kizárják annak lehetőségét.

Mindezen szempontok mellett figyelembe veendő még az is, hogy a mai szomorú gazdasági viszonyok mellett a házaspár különélése sok esetben ép a megélhetési lehetőségek nehézségeire vezethető vissza:

Nagy figyelem fordítandó a hasonló jellegű pereknél a feleség perbeli magatartására is, mert hiszen számos esetben azt tapasztalhatjuk, hogy ez utóbbi vallomásával a férj per-

beli álláspontját támasztja alá, melynek azonban a legtöbb esetben az a rúgója, hogy az anya, a törvénytelenítési per kapcsán iparkodik megalapozni azt a lehetőséget, hogy a gyermek esetleges természetes apjával szemben léphessen fel.

Itt kell végül még reámutatnom arra a hasonlójellegű pereknél számos esetben észlelt tendenciára, mely oda irányul, hogy a férj bizonyítani kívánja, hogy a nő a kritikus időn belül másokkal is közösült.

Ezzel kapcsolatban azonban, — mint arra Klang Kommentárjában találóan utal, — le kell szögezni azt, hogy az irányadó jogelvek figyelembe vétele szerint a nő fenti cselekményének bizonyítása esetében csak az lesz leszögezhető, hogy meg van a lehetősége annak, hogy a nemzés egy más férfi által eszközöltetett; viszont azonban ez a körülmény egymagában nem állapítja meg a férj által való nemzés lehetetlenségét.

Dr. Schwartz Tibor,
kir. ítélőtáblai bíró.

JOGALKOTÁS.

Uj jogszabályok.

A fizetési forgalom szabályozásáról a Magyar Szent Koronához visszacsatolt területeken. 7210/1938. M. E. sz. rendelet. Hatálybalépést 1938 november 20-án. (B. K. 260. sz.)

A csehszlovák 100, 50 és 20 koronás államjegyeknek törvényes fizetési eszköz jellege 1938. november 19. napján a visszacsatolt területeken megszűnt, azokkal fizetni, vagy azokat fizetésül elfogadni e naptól kezdve tilos.

A Magyar Nemzeti Bank a csehszlovák 10 koronás államjegyeket és érmeiket pengő értékre átváltja. Az átváltási határidő közzéteendő utolsó napján és azt követően 10 koronás államjegyekkel fizetni, vagy azokat fizetésül elfogadni tilos.

A cseh korona átváltásában, valamint belföldi fizetési forgalomban a pengő és a csehszlovák korona közötti átszámítási árfolyam a következő:

$100 P = 700$ csehszlovák korona, illetőleg

100 csehszlovák korona = 14.28 pengő.

E rendelkezés nem alkalmazható az olyan jogviszonyból eredő kötelezettség teljesítésére, amelyben akár az adós, akár a hitelező külföldi, vagy állandóan külföldön tartózkodó személy vagy székhellyel bíró jogi személy, vagy cég. Külföldi cégek magyarországi